

РЕЦЕНЗІЯ

на дисертаційне дослідження

Білик Тетяни Сергіївни

«Педагогічні умови виховної роботи з молодшими школярами у процесі занять з математики»,

подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії

за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки

галузь знань 01 Освіта/Педагогіка

Розбудова системи загальної середньої освіти стала в останні десятиліття одним з пріоритетів розвитку Української держави. Сучасна реформа «Нова українська школа» (НУШ), що здійснюється у сфері загальної середньої освіти, базується на глибоких вітчизняних освітянських традиціях і теоретичному підґрунті, пов'язаному як з українськими, так і з зарубіжними передовими педагогічними та теоретичними ідеями. Сьогодні реалізація реформи НУШ набуває нових сенсів у практичному втіленні, і перед освітянами та науковцями постають завдання постійного науково-педагогічного супроводу цієї реформи. Потребують переосмислення питання організації ефективної виховної роботи на матеріалі вивчення різних предметних галузей, зокрема в початковій ланці загальної середньої освіти. Адже проблема виховання молодих поколінь у сучасному нестабільному, мультикультурному, сповненому ризиків світі набуває особливої гостроти.

Тому актуальність рецензованого дисертаційного дослідження є беззаперечною.

Чітка постановка проблеми і коректно визначений науковий апарат дали авторці можливість здійснити систематизацію наукових джерел, що висвітлюють питання, пов'язані з проблемами організації виховної роботи на заняттях з математики в початковій школі. Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується глибоким аналізом значного масиву вітчизняних і зарубіжних джерел, галузевих стандартів, навчальних планів і програм з математики для початкової школи.

Положення про наукову новизну, теоретичну і практичну значущість дослідження підкріплені змістом роботи; публікації авторки повністю відображають зміст дисертаційного дослідження.

Дисертаційна робота містить нові, раніше не захищені наукові положення, а обґрунтовані результати у сукупності розв'язують актуальну наукову проблему. Вірогідність одержаних результатів дослідження забезпечена використанням комплексу методів і методик, адекватних меті, об'єкту, предмету і завданням дослідження, формуванням репрезентативної вибірки,

використанням методів математичної статистики, що доводять не випадковість отриманих даних.

Посилює обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, належна апробація результатів дослідження: авторка представляла основні положення своєї роботи на 35 вітчизняних і зарубіжних науково-практичних конференціях, результати дослідження висвітлено в 28 наукових публікаціях авторки, з яких: 19 – одноосібних, 9 статей у співавторстві, серед публікацій є також методичні рекомендації (одноосібні) і навчально-методичний посібник (у співавторстві).

Структура дисертації вирізняється цілісністю і логічною послідовністю, робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків та списку використаних джерел (усього 226 найменувань, з них 7 – іноземними мовами). Загальний обсяг дисертації становить 308 сторінок друкованого тексту, основний зміст викладено на 230 сторінках.

У першому розділі на основі аналізу науково-методичних джерел, нормативно-правових актів, нормативно-правових документів, монографій і посібників, присвячених проблемі дослідження, дисертаційних робіт; матеріалів педагогічної і психологічної наукової періодики дисертантка проаналізувала сучасний стан організації виховної роботи з молодшими школярами у процесі занять з математики, здійснила дефінітивний аналіз ключових понять дослідження, переконливо довела, що правильно організований виховний процес під час вивчення математики створює сприятливі умови для різнобічного та гармонійного розвитку особистості, її соціально-педагогічної підтримки, зміцнення фізичного, психічного й духовного здоров'я, реалізації природних здібностей і задатків, творчого потенціалу, формування ціннісного ставлення до світу та до самої себе.

Авторка проаналізувала реалізацію провідних напрямів виховання засобами математичної діяльності (моральне, розумове, естетичне, екологічне, трудове, економічне, патріотичне), обґрунтувала важливість і нагальну необхідність реалізації виховного потенціалу математики в початковій школі.

На основі аналізу історико-педагогічних джерел виокремила і систематизувала шляхи організації виховної роботи у процесі занять з математики, що використовуються в освітній практиці (організація математично-виховного центру; підбір математичного змісту виховання; співвідношення методів впливу та діяльності у процесі занять математики; проведення виховних заходів на математичному матеріалі; використання різноманітних методів і форм виховного впливу у процесі занять з математики).

У другому розділі дисертаційної роботи представлено модель реалізації педагогічних умов виховної роботи з молодшими школярами у процесі занять з математики. Модель складається з п'яти блоків: цільового, теоретико-

методологічного, змістовно-організаційного, діагностичного, результативного. Цільовий блок передбачає забезпечення ефективності використання педагогічних умов виховної роботи у процесі занять з математики. Теоретико-методологічний блок ґрунтується на підходах (системному, аксіологічному, діяльнісному, середовищному, інтеграційному, праксеологічному, компетентнісному, інтеграційному), принципах (системності, цілеспрямованості, дитиноцентризму, зв'язку виховання з життям, гуманізації, виховання особистості в колективі) та визначених педагогічних умовах. Змістовно-організаційний блок містить етапи організації дослідження (особистісно-мотиваційний, змістово-когнітивний, практично-діяльнісний, ціннісно-рефлексивний), завдання кожного етапу дослідження (мотиваційного, когнітивного, процесуального, когнітивного), форми, методи, прийоми реалізації дослідження (уроки, позаурочна діяльність, позакласна діяльність, квести, вікторини, нестандартні уроки, естафети, челенджі тощо). Діагностичний блок базується на компонентах (когнітивний, емоційно-ціннісний, поведінковий), критеріях (когнітивному, рефлексивному, емоційному, аксіологічному, мотиваційному, діяльнісному), рівнях (високому, середньому, низькому). Результативний блок передбачає моніторинг ефективності використання педагогічних умов виховної роботи у процесі занять з математики та отримання позитивної динаміки вихованості молодших школярів.

У розділі детально розкритий зміст педагогічних умов, що сприяють вихованню особистості молодшого школяра на основі матеріалів з математики: реалізація провідних видів виховання молодших школярів на основі використання математичних матеріалів; поєднання форм урочної та позаурочної роботи з математики у аудиторному, дистанційному та змішаному форматі; забезпечення системної роботи учителів початкової школи в процесі пошуку нових шляхів організації виховного процесу в математичній освітній галузі.

У третьому розділі авторкою дослідження встановлено, що вихованість молодшого школяра є комплексним особистісним утворенням, що складається з когнітивного, емоційно-ціннісного, поведінкового компонентів, зміст яких відображають критерії: когнітивний, рефлексивний, емоційний, аксіологічний, мотиваційний, діяльнісний.

Грамотно дібраний діагностичний інструментарій дозволив авторці виявити актуальний стан сформованості вихованості молодших школярів, що був диференційований за рівнями – високим, середнім, низьким.

Аналіз результатів констатувального експерименту дав можливість авторці скласти програму формувального етапу дослідження та дібрати відповідні методики діагностування рівнів вихованості молодших школярів, які дозволили перевірити ефективність визначених педагогічних умов з

використанням методів математичної статистики і сформулювати відповідні логічні висновки під час узагальнення результатів експерименту.

Результати дослідно-експериментальної роботи засвідчили, що реалізація обґрунтованих педагогічних умов забезпечує позитивну динаміку рівнів вихованості молодших школярів за всіма структурними компонентами: когнітивним, емоційно-ціннісним та поведінковим.

Позитивна динаміка отриманих результатів підтверджує обґрунтованість розроблених педагогічних умов і моделі реалізації виховної роботи з молодшими школярами у процесі занять з математики.

На особливу увагу заслуговує розроблене методичне забезпечення реалізації визначених педагогічних умов, представлене в Додатках – практичний матеріал дуже цінний і корисний для педагогів НУШ. Вагомим для сучасної освітньої практики викладання математики є розроблення дисертанткою ефективних форм практичної роботи для змішаного, дистанційного та аудиторного форматів навчання – вправи, квести, математичні ментальні карти, леґо-конструювання, театральні постановки, естафети, челенджі тощо). На схвалення і високу оцінку заслуговують авторські методичні рекомендації для вчителів початкової ланки НУШ

Загалом позитивно оцінюючи результати представленого Білик Т. С. дисертаційного дослідження, вважаємо за необхідне висловити деякі зауваження і побажання, які мають дискусійний характер.

1. У тексті роботи зустрічається некоректне використання педагогічної термінології: наприклад – види виховання – розумове, моральне, екологічне, про які говорить авторка, – насправді є основними напрямками виховання; освітній процес учнів початкової школи – більш коректно було б назвати – освітнім процесом або освітнім процесом у початковій школі.
2. Зі змісту роботи незрозуміло, які форми, методи і прийоми виховної роботи в ході вивчення математики в початковій школі є власною авторською розробкою?
3. Таблиця 1.2. потребує редагування, адаптування тексту для табличного представлення, логічної структурованості. Метою створення таблиці є узагальнення наукових підходів до організації виховної роботи у процесі занять з математики в історико-педагогічному аспекті, тому логічно було б послатися на зміст і вимоги навчальних програм з математики для початкової школи, що створювалися в різні історичні періоди, і регламентували виховні завдання математики як навчальної дисципліни. Або ж окреслити етапність розвитку форм, методів і прийомів виховання молодших школярів на матеріалі математики в різні періоди розвитку вітчизняної системи освіти.

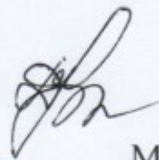
4. Вважаємо, що описана в тексті роботи реалізація 3-ї педагогічної умови: «забезпечення системної роботи учителів початкової школи в процесі пошуку нових шляхів організації виховного процесу в математичній освітній галузі» не розкрита вичерпно: участь вчителів у різного роду активностях (майстер-класах, конференціях, вебінарах і т. п.), опанування нових освітніх технологій, професійне самовдосконалення необов'язково забезпечують позитивну динаміку вихованості молодших школярів на уроках математики, тому варто було б визначити, як саме системність в пошуку нових шляхів організації виховного процесу впливає на розвиток ціннісних орієнтацій, мотивів, поглядів, переконань молодшого школяра – через особистий приклад педагога (в якій формі), через задоволеність інтересів і потреб учнів (якими засобами), через підкріплення інформаційної цінності змісту навчального матеріалу емоційними переживаннями тощо.

Загальний висновок. Рецензована робота є завершеною, самостійною науковою працею, що містить наукові результати, яким властива наукова новизна, теоретичне і практичне значення, що свідчить про оволодіння здобувачем методологією наукової діяльності та особистий внесок здобувача у вирішення проблеми організації виховної роботи з молодшими школярами на заняттях з математики.

Дисертаційне дослідження Білик Тетяни Сергіївни, подане на здобуття наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 011 Освітні, педагогічні науки, галузь знань 01 Освіта / Педагогіка повністю відповідає вимогам до такого виду наукових робіт, а її авторка заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії зі спеціальності 011 Освітні, педагогічні науки.

Рецензент

кандидат педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри педагогіки, професійної освіти
та управління освітніми закладами
Вінницького державного педагогічного
університету імені Михайла Коцюбинського

Марина ДАВИДЮК

